

ROLUL SCRISULUI ÎN VIAȚA VICECANCELARULUI KÁLNOKI SÁMUEL

Papp Kinga*

Abstract: *The aim of my paper is an insight on the ego-documents of the Transylvanian vice-chancellor, Kálnoki Sámuel (1640-1706). He left a series of texts, of both public and private type. Upon starting its chancellorship, he left to his spouse a so-called Rulebook of the Court. He also wrote a large number of notes in a Calendarium, an extension to the Chronicle of Pethő Gergely, fragments of his correspondence with members of his family and other contemporaries and, not the least, a fragment of a testament. Based on these documents, we can outline the role writing has in his life, at the time he is vice-chancellor, the habits that influence the writing and the use of the texts, the customs that regulate his attitude both towards the writing as an activity in itself and also towards his own written texts.*

Keywords: chancellorship, Kálnoki Sámuel, correspondence, documents

Numele lui Kálnoki Sámuel nu este străin pentru cei care se ocupă de Transilvania premodernă, însă nu face parte din categoria celor mai populari nobili maghiari din Transilvania, Această lipsă de popularitate provine din formarea carierei sale, și din relația lui cu curtea Habsburgică.

Kálnoki Sámuel s-a născut în luna mai a anului 1640 la Valea Crișului (Comitatul Trei Scaune), părinții fiind Kálnoki István, jude regal adjunct din Scaunul Micloșoara și Béldi Anna¹. Dintre toți membrii familiei din secolele XVII-XVIII. Kálnoki Sámuel a avut cea mai reușită carieră. După terminarea studiilor din Cluj și Viena, potrivit obiceiurilor secuiești, a început serviciul militar. În acești ani a stat și la curtea din Csáktornya a familiei Zrínyi. În 1667 s-a căsătorit cu Lázár Erzsébet, fiica judeului regal catolic din Ciuc, Lázár István. Din căsătoria lor 6 copii au ajuns la vârsta de adult, un singur băiat, Ádám, și șase fete: Zsuzsanna Hedvig, măicuță în ordinul clariselor din Bratislava; Zsófia, s-a căsătorit cu Boldogfalvi János; Anna s-a căsătorit cu Lugosi Ferenc, preferatul *gubernatorului* Bánffy György²; Borbála a devenit soția lui Péter, nepotul trezorierului Apor István. Cea mai mică fată Ágnes

---

* C.S.dr., Societatea Muzeului Ardelean Cluj-Napoca; papp.kinga@eme.ro

¹ Fiica generalului catholic, Béldi Kelemen.

² Logodna lor organizată de Apor István a avut loc în ianuarie 1695, nunta au ținut în aprilie în același aceluiașan, și a fost organizată de gubernatorul Bánffy György (NagyGyula (ed.), *Czegei Vass György naplóí*, Budapest, Magyar Tud. Akadémia Könyvkiadó-Hivatala, 1896, p. 190.

s-a căsătorit după moartea tatălui cu medicul de origine napolitană a lui Constantin Brâncoveanu, Bartolomeo Ferrati.

Activitatea sa publică a debutat în timpul domniei lui Apafi Mihály atingând punctul culminant odată cu disoluția Principatului Transilvaniei. În 1678 a fost numit revizor al principelui, iar în 1683 a participat la acțiunea militară nefastă a turcilor împotriva Vienei. Din 1685 a făcut parte din deputăția Principatului, în 1686 principele a trimis împotriva oastei lui Thököly, apoi, între anii 1686-1687 a reprezentat Principatul în tratativele cu Veterani în Maramureș. A devenit comisar provincial al armatei habsburgice în Transilvania și jude regal în Trei Scaune și Micloșoara. După bătălia de la Zărnești ajunge în tabăra lui Thököly, care l-a ținut ostatic, fiind suspectat de spionaj, a fost luat în Țara Românească, de unde a scăpat în 1691. Kálnoki a fost ales ca vicecancelar al Transilvaniei la Viena în 1694. Alegerea lui a fost determinată de faptul că Bethlen Miklós, cancelarul Transilvaniei a refuzat mutarea în capitala imperială, iar curtea vieneză cerea un înlocuitor catolic. Kálnoki a primit titlul de grof de la împăratul Leopold în 1697, iar în 1703 a fost numit vistier în locul lui Apor Istvan, dar nu mai poate îndeplini această sarcină din cauza răscobei lui Rákóczi Ferenc. A murit la Viena pe 13 octombrie 1706³.

Kálnoki Sámuel nu a lăsat în urmă opere literare; s-au păstrat în schimb o moștenire scrisă, ego-documente cu teme și forme foarte variate, care fac parte integrantă din istoria culturală, istoria literaturii și istoria evenimentială a epocii. Prezentarea mea parcurge doar textele compuse în timpul activității de cancelar, urmărind obiceiurile care influențează scrisul și folosirea textelor, cutumele care reglementează atitudinea sa atât față de scriitură ca o activitate în sine cât și față de textele scrise.

Majoritatea acestor documente se găsesc în manuscris în diferite arhive și colecții familiale, biblioteci din Cluj-Napoca, Sfântu Gheorghe și Budapesta, și prezintă atât evenimentele din viața publică cât și cele private; ele cuprind caracteristicile scriiturii familiale precum și cele ale epocii.

Prezentarea pe larg a conținutului acestor ego-documente nu este subiectul acestei lucrări, am selectat însă o serie de exemple pentru ilustrarea principalelor tipuri de scriitură abordate de acest personaj.

Regulamentul de curte

Primul text care face parte din prezentarea mea este regulamentul de curte a lui Kálnoki Sámuel, cu titlul *Memoriálé*, care este o listă de instrucțiuni pregătită pentru soția sa înaintea plecării sale la Viena⁴. Viața de curte din epoca premodernă era reglementată de norme stricte, însă acestea rareori erau puse pe hârtie, ceea ce se

---

³ Despre viața și activitatea sa politică mai vezi Papp Kinga, *Tollforgató Kálnokiak. Családi iráshasználat a 17-18. századi Erdélyben*, Cluj-Napoca, Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2015, p. 48-55.

⁴ Serviciul Județean Covasna a Arhivelor Naționale ale României, fond 49, fam. Kálnoki 3, 18-21.

explică prin faptul că viața de curte era controlată de stăpânul casei, regulile erau în memoria comună dintre *dominus* și *familiares*, și era oral⁵. Instrucțiunile lui Kálnoki reprezintă una dintre formele comunicării scrise dintre el și Lázár Erzsébet. Textul, după prezentarea circumstanțelor scrierii (plecarea în Viena), adună în 10 puncte ordinele lăsate de pater familias. Prima parte cuprinde reglementarea comportamentului cu servitori, își atrage atenția soției să nu fie prea sever cu acestea, dacă sunt vinovați să nu le închidă, ci să fie pedepsite cu bătaie. Din a doua parte a textului aflăm că nu numai soției a lăsat instrucțiuni scrise, ci și administratorul moșiei a primit un astfel de text. În următoarele puncte ale textului găsim informații legate de administrarea moșiei, sfaturi legate de cheltuirea și câștigarea banilor, sfătuind-o să facă vin și bere și să deschide cârciumi. A avertizat-o de mai multe ori să fie cumpătată și atentă în cheltuieli. Părțile în care cere ca, după plățirea datoriilor, să ia și scrisoarea de atestare a datoriei de la debitor, reflectă nu numai importanța textelor scrise ci și modul în care scrisul devine adesea un obiect de arhivă. Acest regulament ilustrează un tip de text și o practică de scris în care stilul epistolar se îmbină cu cea a consemnărilor economice. Nu știm dacă au mai existat astfel de texte scrise de el, sau numai mutarea la Viena l-a determinat să alcătuiască acest document, însă instrucțiunile alături de scrisorile adresate soției în anii precedenți presupun că soția, *familiares* și administratorii moșiilor să fie literați, să înregistreze activitățile și să citească des instrucțiunile sale date în scris. Aceste reglementări arată și modul în care Kálnoki Sámuel își administrează averea, propria curte, ilustrând totodată și normele sale etice.

Cronica lui Pethő Gergely

Cel de al doilea text este unul literar, este vorba de completările aduse la cronica lui Pethő Gergely. Cronica este ediția doua din 1702⁶ a operei istorice scrise de Pethő Gergely, apărută inițial în 1660. Completările aduse de Kálnoki arată că, pe lângă textele sale publice și private, există și bucăți cu caracter literar. Ediția lui Kálnoki a cronicii începe cu o prefață lungă, în care vicedecanul subliniază importanța cunoașterii istoriografiei și justifică necesitatea reeditării acestei opere. El promite completarea operei până la propria epocă, însă comparea celor două ediții ne arată că a corectat opera în mai multe locuri, însă textul istoric a fost completat numai cu trei ani, acestea fiind ultimii trei ani din domnia lui Bethlen Gábor. Aceste completări sunt scrise cu un iz aparte, în linia cronicarilor catolici, având un ton

---

⁵ Koltai András, *Magyar udvari rendtartás. Utasítások és rendeletek, 1617-1708*, Budapest, Osiris Kiadó, 2001. p. 42

⁶ *Az magyar krónikanak veleie és summája Mellyet elsőbbr meg irt, s-ki bocsátott Horvát, Thót és Dalmatia országok Vitéz Bánnya Groff Zrínyi Miklós Pethő Gergely, neve alatt Bécsben ezer, hat száz hatvan Esztendőben.* Viena, 1702.

asemănător ziarelor vest-europene și a pasquinalelor contemporane⁷. Continuarea lui Kálnoki are o puternică voce critică împotriva principelui Bethlen, înscriindu-se în opiniile predominante la curtea Habsburgică⁸. Pe lângă prefața și dedicația scrisă de vicescancelar, aceste completări cuprind și părți legate de componența administrativă, drepturile și privilegiile scaunelor secuiești. Privilegiile nu apar doar în această cronică. Din corespondența sa cu Apor István reiese că aceste probleme îl preocupau: trimiterea petițiilor la curte și cerea ajutorul celor de acasă în compilarea acestora.

Calendarul lui Kálnoki Sámuel

Al treilea text este Calendarul vicescancelarului. De fapt este vorba de un calendar apărut în Nagyszombat (Târnavia), așa-numitul *Calendarium Tyrnaviense* pe anul 1701⁹, în care se găsesc însemnările cancelarului. Textele scrise de el sunt în mare parte în limba latină, dar apar și bucăți mai lungi scrise în limba maghiară. În calendar paginile tipărite și cele lăsate goale pentru însemnări (ulterior ocupate de Kálnoki) sunt într-un raport egal. Kálnoki și-a format treptat un sistem de însemnări, care urmau în mare parte un fir cronologic și au devenit aproape zilnice. Am grupat textele sale din calendar în 3 categorii, în funcție de conținut și de locul ocupat în volum; însă trebuie menționat că aceste categorii se și suprapun uneori, Kálnoki formându-și pe parcurs un sistem de notare relativ unitar, primele luni de însemnări ale calendarului neputând fi separate astfel.

Așadar am separat în prima categorie însemnările de la începutul și sfârșitul calendarului, iar în cea de-a doua însemnările cu caracter de jurnal, aflate pe paginile lăsate libere după calendarele lunare din tipăritură, numerotate de Kálnoki cu zilele lunii. A treia categorie grupează notele economice împreună cu cele legate de activitatea din cancelarie. Structura însemnărilor și funcțiunea calendarului se formează treptat pe parcursul anului, și, la sfârșit se poate observa că autorul și-a construit un sistem de însemnări structurat de timpul calendaristic, după care a organizat locurile lăsate libere în textul imprimat cu scopul adnotării.

În continuare sunt prezentate pe scurt aceste categorii de texte din calendar.

Însemnările de la începutul și sfârșitul calendarului sunt cele mai variate din punct de vedere tematic, ceea ce se explică prin poziția lor în calendar, situația fiind similară textelor care se găsesc pe primele și ultimele file ale Bibliei sau altor cărți. În

⁷ Varsányi Krisztina, *Bethlen Gábor a korabeli német nyelvű hírlevelek és vásári kiadványok tükrében* în „Sic Itur ad Astra”, 17, (2005), p. 169-224.

⁸ Papp Kinga, *Bethlen Gábor a 18. század eleji katolikus történetírásban* în Dáné Veronka et. all. (ed.), *Bethlen Erdélye, Erdély Bethlene*, Cluj Napoca, Erdélyi Múzeum-Egyesület, p. 387-396.

⁹ Titlul calendarului este dat de Kemény József: *Calendarium de Anno 1701 cum Notationibus Comitatus Samuelis Kálnoky de Köröspatak S[acrae] C[aesariae] R[egiae] Mattis Cancellarii Transilvanico Aulici*. Calendarul se găsește în Biblioteca Academiei Române Filiala Cluj/Napoca, Ms. KJ. 113. (= Calendar)

calendarul lui Kálnoki găsim pe de o parte nume de preoți, tipografi și alți meșteșugari, îndeplinind așadar o funcție de memento. Tot aici există și un citat din florilegiul medieval, *Manipulus florum*, despre viața umană, pe care autorul îi atribuia lui Sf. Augustin, având titlul *Definitio Vitae Humanae ex S[ancto] Augustino*¹⁰. Fiind o urmă a scrisului devoțional, sau pur și simplu exercițiu de memorie., acest text este un exemplu bun al obiceiului de scriere din epoca premodernă, fiindcă în jurnale, memorii la închiderea sau începerea unei cicluri din viață, unui an găsim o rugăciune, o sentință. Citatul are rol și în auto-reprezentarea prin scris a lui Kálnoki, fiind chiar la începutul calendarului, oricine care deschide acesta vede un om religios, pios. Totodată, știind că el a citit și a completat jurnalul tatălui său, Kálnoki Istvan, probabil se aștepta ca și copiii lui să citească însemnările lui, arătându-le un exemplu de urmărit prin acest text. Tot în această parte a calendarului se găsesc și mai multe epigrame, printre care și cele cunoscute sub titlul *Romulidae Cannas* în literatura maghiară, pe care probabil vroia să le immortalizeze trecându-le în calendar.

Însemnările cu caracter de jurnal îndeplinesc condițiile unui *diarium*. Aceste texte lunare ale vicedecanului, puse cap la cap, alcătuiesc un adevărat jurnal pentru perioada februarie-decembrie 1701. Aceste pagini de jurnal scrise în calendarul său nu se referă la viața lui privată, ci trec în revistă zilele cotidiene din cancelarie. Textele lunare – ca jurnalele premoderne în general – sunt reticente; autorul a descris numai evenimentele pe care considera importante din punct de vedere al profesiei, sau care erau agreabile, așteptându-se ca acestea să fie citite ulterior. În aceste însemnări putem observa modul în care Kálnoki rezumă evenimentele unei zile într-o singură propoziție, cum ar fi „Dies Tristis et Subfrigida”¹¹ sau „Dies Commoda”. Totodată aflăm din textele lui că scrisul ocupa un rol permanent în viața sa: scria despre primirea și trimiterea scrisorilor, după ședințele din cancelarie rezuma conținutul acestora, scria diferite documente oficiale, pe care le nota în calendar. De exemplu în luna aprilie apare de 6 ori scrisul, prin mențiuni de scrisori trimise și primite precum și de alte documente redactate¹². Tot aici Kálnoki face referire și la unul din textele sale care a fost citit în consiliul de la curtea imperială: „5. Informatio

¹⁰ „*Definitio Vitae Humanae ex S[ancto] Augustino*

Vita humana est vita dubia. Vita caeca. Vita aerumosa, quam humores enecant, dolores extenuant; Ardore exsiccant, Irae inflant, Iejunia macerant. Ioci dissolvunt, Tristitia consumunt. Sollicitudo coarctat. Securitas hebetat. Divitiae jactant. Pauperitas dejicit, Juventus extollit, Senectus incurvat. Infirmitas frangit. Moeror deprimat. Et post haec omnia Mors interimit, universisque gaudia finem imponit.

Ita, cum esse desiderit, ne fuisse quidem putetur” (Calendar 2°).

¹¹ Calendar 16^r.

¹² „9. Conferentia nostra. Scripsi D[omino] Gub[ernatori] de salario. 13. Scripsi ratione Salarii D[omini] Apor et Sz[ent]Kereszti (...) 16. Scripsi Ratione Salarii Gubernatori et D[omi]no Nic[olao] Beth[elen] (...) 20. Scripsi Sz[ent]Keresztio & in Moldaviam (...) 27. Scripsi D[omi]no Lugosi (...) 30. Plurima scripsi Gubernatori de Salis Commercio” (Calendar 21^r).

mea fuit lecta in Secreto Intimo Consilio”¹³. Datorită faptului că poșta nu circula zilnic, primirea și trimiterea scrisorilor se făcea numai în anumite zile, așadar scrierea și citirea lor devenea o activitate ritualică – în zilele de poștă se scriau numai scrisori. Asemenea referiri găsim de exemplu și în jurnalul lui Vass György, care, în timpul vizitei la Viena menționează de mai multe ori că, fiind zi de poștă, nu mergea nicăieri, rămânea acasă.

Printre puținele părți personale din însemnările lui se află cele legate de sănătatea lui („*Sumsi medicinam*”¹⁴, „18. *Conferentiam feci. Pedes tremidos. (...) 24. Per Dei gratiam dextri pedis vulnus coaluit*”¹⁵) și cele legate de fiul său, Ádám (călătorii, cumpărături).

Cel mai frecvent întâlnit eveniment în aceste texte lunare este primirea oaspeților și vizitele făcute, pe care le documenta regulat, acestea fiind o modalitate de a-și face relații și lega prietenii. Aceste însemnări arată cum funcționa rețeaua socială din care făcea parte cancelarul; aflăm că avea o viață socială foarte activă, ținând legătura nu numai cu cei din Transilvania, ci având și musafiri frecvenți ca Erdődy Kristóf, Hevenesi Gábor, tânărul Apafi Mihály, Johann Friedrich Veterani, Johann Veissenberg, Paul Kleinburg Komornik. De multe ori apare numai că a avut musafiri „*Habui hospites*”¹⁶, însă prin notarea persoanelor vizitate și a celor pe care care i-a vizitat nu numai că își documenta zilele cotidiene, ci ilustra pentru familie și copii cu ce persoane importante se cunoștea și implicit pe cine se pot baza în viitor¹⁷.

Tot atât de des apar și însemnările legate de vreme – sunt zile în care numai atât notează: „*Pluit excellenter*”¹⁸; 4 „*Nivosum et bene frigidum*”¹⁹, „24 *Calores nimis*” etc., altă dată evenimentele zilnice sunt completate de informații legate de vreme: „*Mansi in hospitio. Nimis calor*”²⁰.

Găsim informații legate și de programul său zilnic, câteodată chiar date concrete despre activitatea sa în cancelarie: că s-au ocupat cu dijma, cu minele de sare etc. Tot aici găsim date și despre călătoriile lui. Făcea vizite lunare la Bratislava, unde avea fiicele: Hedviga, fiind măicuță în ordinul ursulinelor, iar Ágnes învăța acolo; a documentat exact ora plecării, ora sosirii precum și cu cine s-a întâlnit pe drum²¹. A vizitat și orașul Mariazell, renumitul loc de pelerinaj al catolicilor de la

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ Calendar 26^r.

¹⁵ Calendar 40^r.

¹⁶ Calendar 16^r.

¹⁷ În perioada 15 decembrie 1688 și 4 iunie 1700 și Vass György se afla în Viena, și în însemnările lui din această perioadă apare de multe ori festinele, mesele petrecute la Kálnoki.

¹⁸ Calendar 36^r.

¹⁹ Calendar 21^r.

²⁰ Calendar 36^r.

²¹ De exemplu între 29 martie și 2 aprilie: „29 *Movi hora 8va & veni Posonium hora sexta (...) 31. Tractavit omnes Ill[ustrissi]mus D[ominus] Comes Christophorus Erdödi Camerae Praeses*”

curtea imperială, și a menționat stațiunile acestei excursii de nouă zile²². Însemnările legate de călătorii arată o mare similitudine cu jurnalul de călătorie al tatălui său, Kálnoki István, pe care acesta din urmă l-a scris în 1645 în timpul campaniei principelui I. Rákóczi György în alianța suedeză. Din aceste pagini lunare aflăm că avea o contacte regulate cu iezuiți, franciscani, clarise și ursuline, și îi vizita frecvent. Notează de mai multe ori că membrii cancelariei discutau între ei despre episcopiile române și despre franciscanii din Transilvania. Aceste însemnări, după cum vedem, conțin în mare parte informații legate de viața publică. Din ductul scrisului și culoarea cernelii se poate constata că în general nu le scria zilnic ci succesiv, în trei-patru zile.

Acest *diarium* continuat în calendar este completat organic cu însemnările sale economice și cele legate de cancelarie. Însemnările sale economice aduc date despre culisele lumii vicedcancelarului din Viena, pe baza acestora se pot schița câteva elemente din micro-universul lui. Aflăm pe ce și-a cheltuit banii, ce cumpărături a făcut (cu enumerarea punctuală a obiectelor achiziționate), pe ce se cheltuiau banii aflați în evidența lui în timpul călătoriei, ce salariu primeau membrii cancelariei. Înregistrările detaliate dovedesc acel fapt cunoscut că oficialitățile cancelariei transilvănene trimise în Viena aveau în permanență probleme financiare, salariile le primeau târziu, luau împrumuturi și încercau să-și completeze veniturile cu vânzarea diferitelor bunuri trimise din Ardeal (animale, sare etc.). În notele legate de activitatea din cancelarie elabora mai pe larg acele scurte referiri din jurnalele sale lunare care erau legate de discuți, ședințe dintre membrii cancelariei, lista actelor trimise în Ardeal.

Însemnările din calendarul lui Kálnoki Sámuel presupun un uz experimentat, frecvent al scrisului. Însemnările făceau parte integrantă din viața lui cotidiană, însă acest *corpus* s-a realizat prin urmare a unei practici de scris cu caracter administrativ, chiar dacă pe lângă părțile publice apar câteodată și cele private în aceste texte. Putem să atribuim mai multe funcțiuni acestei tipărituri personalizate de Kálnoki. Însemnările regulate serveau și la segmentarea timpului calendaristic. Prin textele lunare ciclice, cu conținut adesea repetat, cancelarul immortaliza timpul trecător, formându-și un ritm, care se repeta lunar. Totodată însemnările lui au și funcția păstrării și reamintirii, fiindcă se putea aștepta ca ordinele de acasă să ceară socoteala faptelor și cheltuielilor sale.

„1. Visitavi Moniales et conveni cum Architectis(?) 2. Movi Posonio hora 7ma & perveni hora 8va” (Calendar 21¹).

²² „6. Movi ad Cell pernoctavi in Purgesdorf. 7. Prandium in Saledorf. Coena in Santpelt. 8. Prandium in Lilienfeld. Coena in Tirnicz.

9. Prandium in S. Anna. Coena in Maria Cell. 10. Ibi (decoritavi?) & Thesauru[m] visitavi. 11. Confessus sum et Pres(idio?) tractavi. 12. Movi hora 8. Pran[diu]m Viensprult. C[oena] Tirnicz. 13. Prandiu[m] Lilienfeld. Coena Sanspelt. 14. Prandiu[m] Saledorf. Coena Purgesdorf. 15. Venimus Vienam hora 11°. Calendar 40°.

Corespondența vicecancelarului

Scrierea scrisorilor făcea parte din cotidianul vicecancelarului, datorită carierei și modului de trai, însă așa cum nu era un scriitor din canonul literar, nici nu se consideră printre cei mai mari epistolari dintre contemporanii săi. Pe lângă corespondența oficială aflată în *Liber expeditionum et correspondentiarum 1695-1700*²³ a cancelariei, am reușit să identific din diferite arhive familiale mai multe fragmente din scrisorile trimise contemporanilor săi. Aceste scrisori conțin cele mai multe informații despre viața sa. În afară de șabloanele obligatorii ale stilului epistolar, acestea au și note personale, reflectând atât în mod indirect cât și direct persoana expeditorului și a destinatarului. Pe lângă mesajul concret, acestea conțin și informații legate de circumstanțele scrisului și implicit legate de obiceiurile de corespondență din epocă. Printre destinatarii lui Kálnoki se găsesc atât membrii familiei cât și alți contemporani. Din corespondența familială au rămas scrisori trimise soției, fiicei (Kálnoki Borbála) și ginerelui Apor Péter. Pe lângă membrii familiei mai restrânse, din timpul funcției de cancelar, am găsit scrisori trimise lui Apor István, Mikes Kelemen, Mikes Mihály, Bánffy György, Bethlen Gergely, Bethlen Miklós, Kornis István, tânărul Apafi Mihály și Alvinczi Péter. Conținutul și tonul acestor scrisori diferă în funcție de relație, de perioada vieții în care este compus și de temă, iar autorul își creează propria imagine în funcție de mesajul pe care dorește să îl transmită.

Scrisorile din corespondența familială înlocuiesc în general comunicarea verbală, transmit instrucțiuni sau discută problemele familiei; restul textelor se leagă de cariera sa sau fac parte din uzul practic și cotidian a scrisului. Aceste scrisori reflectă nu doar stilul de corespondență a lui Kálnoki, ci de multe ori conțin referiri la modul în care acesta scrie (se grăbește, își continuă scrisoarea a doua zi, în cazuri urgente compune mai multe scrisori zilnice și așa mai departe). Aflăm totodată și descrierea scrisorii ideale din punctul său de vedere. Adesea își cere scuze față de guvernatorul Bánffy pentru scrisorile lungi, justificându-se că el așa a învățat că scrisorile ideale sunt cele lungi, așa îi cerea Teleki Mihály în timpul staționării sale în Maramureș. Găsim în aceste scrisori referiri și la alte texte scrise cum ar fi actele din cancelarie și regulile după care se scriu acestea, se enumeră scrisorile trimise. Textele epistolare ale lui Kálnoki conțin și toposuri contemporane legate de soarta vitregă a Transilvaniei. În scrisorile adresate soției găsim așteptările sale legate de obiceiurile de scriere și citire ale acesteia, o roagă de mai multe ori să păstreze scrisorile lui, să le citească repetat și să facă liste cu cheltuielile ei.

---

²³ Arhivele Naționale Maghiare, Budapesta, Arhivele Cancelariei din Transilvania (Erdélyi kancelláriai levéltár) *Liber expeditionum et correspondentiarum 1695-1700*, B 14.

Testamentul

Printre ego-documentele lui Kálnoki Sámuel este de menționat și testamentul său, început în anul morții și pe care nu a reușit să îl finalizeze²⁴. Textul este scris după regulile obișnuite ale testamentelor, solemn, cu formulele religioase obligatorii, autorul amintindu-și de efemeritatea vieții umane. Acesta își rezumă viața, inventariază bunurile materiale și spirituale, privește înapoi în trecut dar este preocupat și de viitorul familiei. Totodată își face propria caracterizare, cititorii testamentului fiind martorii imaginii pe care Kálnoki Samuel dorește să o proiecteze despre el însuși. Pe lângă membrii familiei și strămoși, autorul își scoate în evidență religia, funcțiile îndeplinite, bunurile dovedite și sănătatea, toate acestea fiind componente care îi alcătuiesc personalitatea. Părțile cele mai personale ale testamentului sunt acelea în care se ocupă de fiul său Ádám; îi recomandă, dacă primește funcția de căpitan în comitatul Ciuc, să respecte nobilimea și să facă în așa fel încât să fie îndrăgit de comunitate. Îi impune condiții pentru păstrarea moșiei, interzice înstrăinarea moștenirii și mutarea în altă țară, cerând în text de la fiicele sale, de la ginerii lui și de la magistrații din țară să prevină acest lucru. Totodată îi cere să fie demn de numele familiei, să îmbogățească moștenirea, și să fie un patriot bun. Kálnoki și-a petrecut la Viena ultimul deceniu din viața sa, dar totuși ține mult la posesiunile din Transilvania, își atrage atenția fiului să rămână în țară, să-și clădească acolo (în Transilvania) viitorul, și să nu vândă posesiunile familiei. Acesta se explică pe de o parte prin datoriile pe care le-a făcut în Viena, fiindcă nu primea salariile la timp și nu a reușit să se întoarcă în țară să ocupe funcția de vistier. Pe de altă parte și-a dat seama că, deși avea o funcție importantă în capitala imperială, acolo se simțea nedreptățit; în Transilvania avea prestigiu și posesiuni. Ultima parte a testamentului arată respectul față de valorile culturale și erudiția sa, dispunând de obiectele sale personale și de biblioteca sa.

Textele prezentate sunt o sursă importantă despre viața și activitatea vicecancelarului, aceste documente au un caracter foarte diferit: familial-administrative, literar-istorice, epistolare, în care se îmbină caracterul privat a scrisului cu cel practic. Pe lângă valoarea lor documentară ele arată și modul în care Kálnoki își construiește propria imagine, auto-reprezentarea prin textele scrise, precum și raportarea sa față de scris ca activitate.

Scrisul pentru el este un instrument al păstrării, immortalizării evenimentelor, transmiterii mesajelor și construirii propriei imagini. Aceste texte au o viață a lor după moartea vicecancelarului: pe lângă valoarea lor sentimentală conțin informații relevante pentru urmașii lui, contribuind astfel la formarea și întreținerea memoriei colective a întregii familii.

---

²⁴ Serviciul Județean Covasna a Arhivelor Naționale ale României, fond 36, fam. Apor, 1094.

